

Sammanfattning

Utredningens direktiv

En särskild utredare ska utreda ett permanent snabbförfarande i brottmål och andra åtgärder för en snabbare lagföring av brott. Den försöksverksamhet med ett snabbförfarande i brottmål som pågår sedan januari 2018 har visat positiva resultat. Arbetet med att utveckla rättsväsendets förmåga att snabbt utreda och lagföra brott bör fortsätta. Det är viktigt för människors trygghet och deras förtroende för rättsväsendet att brott möts av en snabb reaktion från samhället.

Utredaren ska bl.a.

- föreslå de åtgärder som behövs för att permanenta möjligheten att handlägga brottmål i ett snabbförfarande,
- ta ställning till om den särskilda möjligheten att handlägga brottmål med lagöverträdare under 18 år i ett snabbförfarande bör permanentas,
- analysera hur förenklad delgivning kan utvecklas för att effektivisera delgivningsförfarandet,
- analysera hur systemet med strafföreläggande kan utvecklas för att även i fortsättningen utgöra ett snabbt och effektivt alternativ till prövning i domstol, och
- analysera och ta ställning till om reglerna om uppdelad handläggning av åtal och deldom är ändamålsenliga för ett snabbförfarande.

Under förutsättning att det ryms inom tiden för uppdraget är utredaren oförhindrad att ta upp och lämna författningsförslag i frågor som har ett direkt samband med de frågeställningar som ska utredas

särskilt. Det ingår inte i uppdraget att lämna förslag som gäller den straffrättsliga regleringen i brottsbalken.

Uppdraget skulle inledningsvis redovisas senast den 29 april 2021. I tilläggsdirektiv förlängdes utredningstiden till senast den 15 juni 2021.

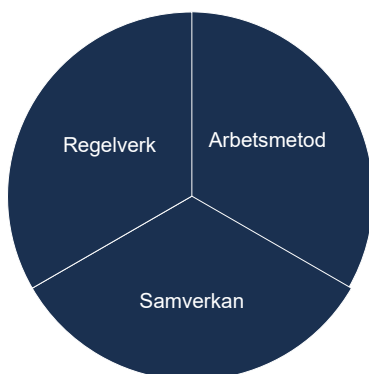
Snabbförfarande i brottmål

Beskrivning av snabbare lagföring

Snabbare lagföring bygger på tre delar:

- Arbetssätt
- Regelverk
- Samverkan

Figur 1 Tre delar i Snabbare lagföring

Arbetssätt

Arbetssättet innebär att polisen direkt i samband med ett brott genomför långtgående utredningsåtgärder, t.ex. förhör med den misstänkte och andra personer. Polispersonal i yttre tjänst får i sitt arbete stöd per telefon av en jourhavande förundersökningsledare. Syftet är att förbättra kvaliteten och ge stöd och hjälp i utredningsarbetet. Det skapar också möjlighet till att polispersonal i yttre tjänst får återkoppling på sitt arbete. I många fall kan brottsutredningen

avslutas direkt på brottsplatsen. I annat fall kan förundersökningsledaren besluta om hur brottsutredningen ska bedrivas. Arbets sättet innebär att det går snabbt att utreda och lagföra enklare brott som t.ex. trafikbrott, tillgreppsbrott och narkotikabrott.

Regelverk

I försöksverksamheten har ett särskilt tillfälligt regelverk tillämpats som möjliggjort snabbare lagföring i praktiken. Det handlar framför allt om möjligheten till tillgänglighetsdelgivning och utfärdande av strafföreläggandefullmakt (se nedan mer utförligt om detta). När tillgänglighetsdelgivning har använts har det varit möjligt att ge besked till den misstänkte om en preliminär tid för huvudförhandling i tingsrätten. Det har möjliggjort en snabb domstolsprövning efter brottet och inneburit små möjligheter för den misstänkte att förhindra eller fördröja processen. Samtidigt har den misstänktes rättigheter tillvaratagits när det t.ex. gäller rätten till offentlig försvarare. Om den misstänkte har erkänt gärningen har han eller hon med en fullmakt för strafföreläggande kunnat lämna ett erkännande direkt som sedan legat till grund för att åklagaren ska utfärda ett strafföreläggande. Den misstänkte har därigenom kunnat lagföras snabbt.

Samverkan

Samverkan bygger på ett administrativ samordnande mellan polis, åklagare och domstol. Även Kriminalvården och Rättsmedicinalverket har varit involverade i samverkan. Samverkan har bedrivits både lokalt och på nationell nivå. Samverkan har i stor utsträckning bidragit till att skapa en bra helhet och möjliggör en snabbare lagföring av enklare brott i praktiken.

Försöksverksamheten 2018–2021

Successiv utbyggnad

Försöksverksamheten har byggts ut successivt. Verksamheten inleddes under 2018 i tre lokalpolisområden i norra Stockholm. Sedan byggdes den ut under 2019 i hela norra Stockholm för att sedan under 2020 omfatta hela polisregion Stockholm som omfattar Gotlands län och Stockholms län. Under 2021 utökades försöksverksamheten till varje polisregion i hela landet, dock endast till en mindre del i varje region.

Utvärdering och granskning

Försöksverksamheten har utvärderats av Brottsförebyggande rådet. Utvärderingen visade att verksamheten överlag fungerat bra och att handläggningstiderna förbättrats. Det lyftes också fram vissa risker och problem. Även Justitiekanslern har närmare granskat försöksverksamheten och konstaterade att den fungerat mycket väl. I granskningen lyftes också en del aspekter som kunde förbättras.

Numera stor omfattning och snabb handläggning

Försöksverksamheten har gått från att bedrivas i liten omfattning till att nu omfatta en stor del av hela rättsväsendets verksamhet. Under 2020 avgjorde domstolarna i försöksverksamheten över 8 000 brottmål. Den genomsnittliga handläggningstiden under 2020 från brott till domstolens avgörande uppgick till 5,9 veckor.

Permanent införande 2023

Det föreslås att ett permanent snabbförfarande ska införas i landet 2023. De författningsändringar som möjliggör ett införande föreslås träda i kraft den 1 januari 2023.

Principerna i det permanenta snabbförfarandet

Enklare brott

Som utgångspunkt bör brott som är lätta och snabba att utreda kunna ingå i snabbförfarandet. Brottet bör typiskt sätt inte ta längre än några få veckor att utreda. Lagöverträdare under 18 år ska inte ingå i snabbförfarandet utan ingår i ett särskilt och separat snabbförfarande för unga lagöverträdare.

Nya brottstyper och en fortsatt utveckling

Det föreslås att det ska vara möjligt att utveckla snabbförfarandet och inkludera nya brottstyper, t.ex. våld och hot mot tjänsteman eller våld och hot mot personal i offentliga miljöer, exempelvis butiksanställda samt i viss utsträckning även brottslighet som inte utreds direkt på brottsplatsen, t.ex. brott av svärdelgivna eller brottsaktiva personer, personer i kriminell miljö eller personer med hemvist utomlands som riskerar att anhållas eller häktas för att säkerställa lagföring.

Målsättning med 2–6 veckor från brott till avgörande

Det införs inga särskilda tidsfrister för handläggningen i snabbförfarandet. I stället ska, precis som under försöksverksamheten, olika målsättningar för handläggningen tillämpas. När en förundersökning färdigställs direkt i samband med brottet ska huvudförhandling kunna hållas eller saken avgöras inom två veckor från brottet. När förundersökningen inte kan färdigställas direkt på brottsplatsen på grund av behov av ytterligare utredningsåtgärder, t.ex. förhör eller analys ska huvudförhandling kunna hållas eller saken avgöras inom sex veckor från brottet.

Preliminär tid för huvudförhandling eller avgörande

Under försöksverksamheten har den misstänkte i samband med brottsutredningen fått en preliminär tid för huvudförhandling. Det finns skäl att behålla denna ordning. Det finns dock behov av att förtydliga informationen till den misstänkte om att tingsrättens mål

kan avgöras utan huvudförhandling. Det förtydligas också att det ska vara möjligt för tingsrätten att flytta den preliminära tiden för huvudförhandling i vissa fall.

Personutredning

Om brottet som utreds kan leda till fängelse finns det i vissa fall behov av att utreda den misstänktes personliga förhållanden för att ta fram ett underlag för domstolen att kunna bestämma rätt påföljd. En sådan utredning genomförs i dag av Kriminalvården efter beslut av domstol eller i vissa fall av åklagare. Det föreslås att förundersökningsledaren, t.ex. inom Polismyndigheten, ska vara behörig att fatta beslut om personutredning. Det är nödvändigt för att inte försena processen och för att den misstänktes ev. behov av stöd och hjälp snabbt ska klarläggas.

Regleringen om samråd och samverkan anpassas för att möjliggöra snabba personutredningar.

Slutunderrättelse

I samband med att en förundersökning är avslutas ska den misstänkte underrättas om det och få möjlighet att ta del av utredningen och begära komplettering. I försöksverksamheten har en undantagsbestämmelse tillämpats som innebär att en sådan underrättelse inte behöver delges om det för brottet inte är föreskrivet strängare straff än fängelse tre år. Den s.k. treårsregeln föreslås bli permanent i snabbförfarandet. Dessutom föreslås en ökad möjlighet att sända en underrättelse elektroniskt utan krav på delgivning. Det föreslås också en möjlighet att delge en underrättelse för de lindriga brotten genom s.k. spikning och kungörelsedelgivning.

Den rättsliga regleringen

I snabbförfarandet tillämpas en rad olika bestämmelser om förundersökningen, delgivning och strafföreläggande. Bestämmelserna som reglerar dessa verktyg blir permanenta och allmänt tillämpliga när snabbförfarandet införs i landet.

Myndigheterna ska samverka

Det föreslås att Polismyndighetens, Åklagarmyndighetens, Rättsmedicinalverkets, Kriminalvårdens och Domstolsverkets uppgifter att samverka i snabbförfarandet ska regleras i förordning.

Snabbförfarande under brottsutredningen

Det föreslås att det införs en särskild bestämmelse i förundersökningskungörelsen (1947:948) som reglerar snabbförfarandet under brottsutredningen. Brott av enkel beskaffenhet som kan utredas direkt eller inom kortare tid från brottet ska ingå i ett särskilt snabbförfarande under utredningen av brottet.

Snabbförfarande i tingsrätten

Det föreslås att det införs en särskild bestämmelse i rättegångsbalken som reglerar tingsrätternas deltagande i snabbförfarandet. Varje tingsrätt ska tillämpa ett snabbförfarande för att skyndsamt avgöra vissa brottmål. I förfarandet ska ingå de brott som har handlagts i ett särskilt snabbförfarande under utredningen av brottet, om det inte är olämpligt. Tingsrätten ska regelbundet samverka med berörda myndigheter i frågor om snabbförfarandet. Målsättningen för tingsrättens handläggning är att brottmål ska avgöras inom 2–6 veckor från brottet. En ytterligare målsättning för handläggningen är att huvudförhandling ska hållas inom två veckor från den tidpunkt då den tilltalade delgavs stämning.

Skyndsambet i hovrätten

Det bedöms inte finnas behov av någon särskild reglering för handläggningen i hovrätten. Hovrätten ska prioritera snabbförfarandemål framför andra mål som inte är brådskande.

Genomförande

Polismyndigheten ska leda och samordna

Polismyndigheten ska framöver ansvara för att samordna och leda verksamheten med Snabbare lagföring. Arbetet ska inledningsvis inrikta sig på införandet i hela landet och därefter övergå till ett fortsatt utvecklingsarbete.

Uppdrag till Polismyndigheten

Det föreslås att regeringen ska ge Polismyndigheten i uppdrag att överväga att inrätta en särskild och fristående funktion som ansvarar för verksamheten inom Snabbare lagföring, analysera vilket ledningsbehov som finns för verksamheten och överväga hur ledningsfunktionen närmare ska utformas och närmare analysera hur behovet av kompetensförsörjningen av förundersökningsledare ska lösas och vidta de åtgärder som är nödvändiga.

Fortsatt samverkan

Samverkan är en viktig del och ska fortsätta att ske med myndigheterna och domstolarna på lokal och nationell nivå.

Konsekvenser

Införandet av ett permanent snabbförfarande i brottmål bedöms leda till flera brottsutredningar om enklare brott och därmed till fler brottmål i domstolarna men inte nödvändigtvis till ett ökat resursbehov eller ökade kostnader. En förutsättning för att snabbförfarandet inte ska leda till ökade kostnader eller negativa konsekvenser är dock att det styrs och organiseras på rätt sätt.

Snabbförfarandet i sig innebär en bättre resursanvändning och en mer rationell hantering av mängdbrott hos framför allt polisen och domstolarna.

Tillgänglighetsdelgivning

Tillgänglighetsdelgivning är en viktig del av snabbförfarandet och är en av faktorerna som möjliggör en snabb lagföring. Den absoluta merparten av de som åtalas för brott i försöksverksamheten delges med tillgänglighetsdelgivning. Delgivningssättet bidrar till snabbare genomströmningstider och till en mer tillförlitlig delgivningsverksamhet.

Beskrivning av tillgänglighetsdelgivning

Tillgänglighetsdelgivning innebär att delgivningsmottagaren får delges en handling genom att den hålls tillgänglig hos en myndighet, eller på en annan plats som myndigheten beslutar, från och med en i förväg bestämd tidpunkt (tillgänglighetsdelgivning). Principerna för tillgänglighetsdelgivning utformas på samma sätt som under försöksverksamheten. För att tillgänglighetsdelgivning ska kunna användas krävs att delgivningsmottagaren vid ett personligt sammanträffande eller genom ljud- och bildöverföring fått information om sådan delgivning kan komma att användas.

Tillgänglighetsdelgivning innebär till skillnad från andra delgivningssättet att den som ska delges behöver ta en större ansvar för att följa processen och hålla sig uppdaterad. Delgivningssättet är därför i många avseenden mer ingripande än andra delgivningssätt men har den fördel att domstolen mycket snabbt kan delge den tilltalade och framför allt hindra den tilltalade från att undanhålla sig delgivning.

Tillgänglighetsdelgivning i delgivningslagen och rättegångsbalken

Det föreslås att regleringen om tillgänglighetsdelgivning införs i delgivningslagen men att delgivningssättet endast ska få användas i de fall som särskilt anges i lag. Tillgänglighetsdelgivning ska enligt bestämmelser i rättegångsbalken få användas i brottmålsprocessen, under förundersökningen för slutunderrättelse och för talan om undanröjande av villkorlig dom och skyddstillsyn.

Ett nytt sätt att använda tillgänglighetsdelgivning – omedelbar tillgänglighetsdelgivning

Det föreslås också att det införs en uttrycklig möjlighet att använda tillgänglighetsdelgivning för redan tillgängliga och upprättade handlingar, s.k. omedelbar tillgänglighetsdelgivning. Delgivningssättet kan användas för personer som eftersöks för delgivning av bl.a. de allmänna domstolarna i brottmålsprocessen. Bestämmelserna om att efterlysa personer kompletteras för att möjliggöra ett system där eftersökta personer för delgivning blir efterlysta och kan delges när de anträffas av polisen.

Förenklad delgivning

Beskrivning av förenklad delgivning

Förenklad delgivning sker genom att handlingen som ska delges skickas till delgivningsmottagaren och att det närmast följande arbetsdag skickas ett kontrollmeddelande om att handlingen har skickats. Förenklad delgivning har skett när två veckor har förflutit från det att handlingen skickades, om kontrollmeddelandet har skickats på föreskrivet sätt och det inte med hänsyn till omständigheterna framstår som osannolikt att handlingen kommit fram inom denna tid. Vid förenklad delgivning ska handlingen och kontrollmeddelandet skickas till delgivningsmottagarens senast kända adress. Bestämmelsen är teknikneutral vilket innebär att det är möjligt att skicka handlingen och kontrollmeddelandet på elektronisk väg.

Förenklad delgivning får användas av en av en myndighet vid delgivning med den som är part eller har liknande ställning i ett mål eller ärende, om denne har fått information av myndigheten om att delgivningssättet kan komma att användas i målet eller ärendet.

Förenklad delgivning får normalt inte användas vid delgivning av en handling som inleder ett förfarande. I brottmål finns dock ett undantag till denna bestämmelse som innebär att en tingsrätt i vissa fall kan delge den tilltalade med förenklad delgivning om denne tidigare fått information om att delgivningssättet kan komma att användas.

Förenklad delgivning i brottmålsprocessen m.m.

Vid talan om undanröjande av villkorlig dom

Förenklad delgivning kan i dag användas vid talan om undanröjande av skyddstillsyn. Det föreslås att möjligheten att använda förenklad delgivning utökas till att också omfatta talan om undanröjande av villkorlig dom. Behovet aktualiseras främst när en villkorlig dom med samhällstjänst ska undanröjas.

Tidsfrist från tio veckor till ett år när handläggningen av åtalet inleds

Tidsfristen för att använda förenklad delgivning i brottmål förlängs från tio veckor till ett år. Samtidigt begränsas möjligheten till förenklad delgivning i brottmål till att det endast får användas när handläggningen av åtalet inleds. För att tingsrätten ska kunna använda förenklad delgivning under den fortsatta handläggningen krävs att den tilltalade på nytt delges information om förenklad delgivning. Tingsrätten ska kunna använda förenklad delgivning under den första månaden efter åtals väckande utan att delge ny information om förenklad delgivning.

Möjlighet att använda ljud- och bildöverföring (videolänk)

Förenklad delgivning i brottmål får i dag endast användas om den tilltalade delgetts information om att delgivningssättet kan användas i tingsrätten om det skett vid ett personligt sammanträffande. Det föreslås att information om förenklad delgivning i brottmål ska kunna delges genom en ljud- och bildöverföring (videolänk).

Utökad krets av befattningshavare

Kretsen av befattningshavare som får delge information om förenklad delgivning i brottmål utökas till den som är anställd vid en brottsbekämpande myndighet och som myndigheten har utsett. Det innebär att regleringen görs generell för att samtliga brottsbekämpande myndigheter ska kunna delge information om förenklad delgivning i brottmål. Det betyder att det blir möjligt för anställda vid Skatte-

verket i dess brottsbekämpande verksamhet att delge en sådan information. Det blir också möjligt för befattningshavare hos myndigheter som i framtiden får nya brottsbekämpande uppgifter att delge information om förenklad delgivning i brottmål.

Modern anpassning av bestämmelserna av förenklad delgivning

Inget kontrollmeddelande vid elektronisk kommunikation

Det föreslås att kontrollmeddelande inte behöver skickas vid förenklad delgivning om handlingen skickas elektroniskt eftersom det inte fyller någon funktion. Kontrollmeddelandet är endast meningsfullt vid post eftersom förfarandet utgår från att det är låg sannolikhet att två postförsändelser försvinner i postgången. Vid elektronisk kommunikation är det i stället andra felkällor som gör att handlingen inte kommer fram.

Anpassning till Mina meddelanden

Det föreslås att bestämmelserna om förenklad delgivning anpassas för att kunna fungera med tjänsten Mina meddelanden. Tjänsten är en infrastruktur för digital post som innebär att mottagaren har en digital brevlåda, t.ex. Min myndighetspost eller Kivra. Fler än fyra och en halv miljoner personer har i dag en digital brevlåda dit de kan få post från det offentliga digitalt, i stället för på papper. De nya bestämmelserna som föreslås innebär att en handling kan skickas till Mina meddelanden om delgivningsmottagaren är ansluten till tjänsten och inte aktivt motsatt sig att ta emot handlingen på det sättet. Det krävs fortfarande att delgivningsmottagaren i förväg fått information om att förenklad delgivning kan komma att användas. Det krävs dock inte att delgivningsmottagaren i förväg anvisat eller godtagit att ta emot handlingen på det sättet eftersom en anslutning till tjänsten i sig utgör ett sådant medgivande.

Inga andra förändringar

Det har övervägts om handlingen och kontrollmeddelandet ska kunna skicka på två olika sätt, t.ex. både per post och elektroniskt. En sådan reform bedöms dock göra förfarandet mer komplicerat utan att det ökar tillförlitligheten av att handlingen kommer fram. Det föreslås därför inte någon sådan lösning. Däremot kan det vara lämpligt att använda påminnelser av olika slag för att se till delgivningsmottagaren t.ex. inställer sig i domstol. Ett sådant tillvägagångssätt ligger dock utanför själva delgivningsförfarandet men innebär i praktiken att delgivningsmottagaren får bättre förutsättningar att ta del av handlingar eller inställa sig i domstol.

Det har också övervägts om delgivningstiden på två veckor ska förkortas vid elektronisk kommunikation. Det finns dock med tanke på den ännu begränsade användningen av elektronisk kommunikation i samband med delgivning nackdelar med en sådan reform. Delgivningsfristen per post bör inte förkortas med hänsyn till hur postgången utvecklas. Samma regler bör gälla för post och elektronisk kommunikation. Det föreslås därför ingen ändring av delgivningstiden.

Strafföreläggande

Strafföreläggande innebär att åklagare utfärdar ett föreläggande med böter och/eller villkorlig dom som den misstänkte kan godta. Om den misstänkte godtar strafföreläggandet behövs ingen brottmålsrättegång. Det är också möjligt att ålägga den misstänkte att t.ex. betala skadestånd eller att förverka ett brottsverktyg i strafföreläggandet. Strafföreläggandet är ett viktigt verktyg vid lagföring av mängdbrott eftersom det sparar stora resurser för både åklagare och domstol. Det är angeläget att öka förutsättningarna för användandet av strafförelägganden.

I försöksverksamheten har strafföreläggande varit en viktig del. Med ett fullmaktsförfarande har den misstänkte kunnat lämna en fullmakt till polisen i samband med brottet och på så sätt kunnat få sitt bötesstraff snabbt.

Förenklade bestämmelser om strafförelägganden

Bestämmelserna om strafföreläggande föreslås bli förenklade för att göra handläggningen enklare och för att möjliggöra fler strafförelägganden.

Det föreslås att förbudet mot att utfärda strafföreläggande om i föreläggandet inte tas upp alla brott av den misstänkte vilka enligt åklagarens vetskap föreligger till bedömning tas bort. Det innebär att strafföreläggande ska kunna användas mot personer som är brottsaktiva eller samtidigt misstänks för fler brott.

Det föreslås också att det ska bli lättare att använda strafföreläggande för att ålägga den misstänkte en villkorlig dom. Kravet på att den misstänkte ska behöva träffa åklagaren personligen tas bort. I dag krävs att åklagaren bedömer att det är uppenbart att rätten skulle döma till en villkorlig dom för att ett strafföreläggande med villkorlig dom ska kunna utfärdas. Det föreslås att kravet i stället utformas så att det ska vara *sannolikt* att rätten skulle döma till en sådan påföljd. Strafföreläggande med villkorlig dom ska därför kunna utfärdas i något fler fall än vad som är möjligt i dag.

Förhandsgodkännande av strafföreläggande

I försöksverksamheten har ett särskilt fullmaktsförfarande för strafföreläggande använts. Förfarandet innebär att den misstänkte i samband med ett brott i ett tidigt skede av utredningen, ofta direkt på brottsplatsen, lämnat en fullmakt till polisen att godkänna ett strafföreläggande. Åklagaren har sedan kunnat utfärda strafföreläggande för brottet utan att den misstänkte behöver medverka. Förfarandet har använts för t.ex. ringa stöld, rattfylleri, köp av sexuell tjänst, brott mot knivlagen och olovlig körning. Med tiden har allt fler brottstyper tillkommit i försöksverksamheten.

Fördelarna med förfarandet är flera. En fördel är att den misstänkte inte längre behöver medverka i processen efter att han eller hon har lämnat en fullmakt till polisen. Det har därför inte funnits behov av att vidta delgivningsåtgärder mot den misstänkte. En annan fördel är att utredningen kan bedrivas på ett mer rationellt sätt och avslutas snabbare. Fullmaktsförfarandet har använts för cirka 10–15 procent av ärendena i försöksverksamheten. Det förväntas dock att andelen i framtiden ska kunna bli ännu större.

Det föreslås att fullmaktsförfarandet för strafföreläggande görs om och förenklas. Den nya ordningen innebär att den misstänkte, i stället för en fullmakt, lämnar ett förhandsgodkännande. Det finns då inte något behov av att utse något ombud och förfarandet blir lättare att förstå för den misstänkte.

Villkorat åtalsbeslut och strafföreläggande

I dag utfärdar åklagaren strafföreläggande och väcker åtal mot den misstänkte först när tiden för att godkänna strafföreläggandet har gått ut. Det innebär att åklagaren vid två tillfällen behöver ta ställning till ansvarsfrågan, både vid utfärdandet av strafföreläggandet och sedan vid åtalsbeslutet.

Det föreslås att det ska bli möjligt för åklagaren att utfärda strafföreläggande och samtidigt fatta beslut om ett villkorat åtalsbeslut. Åtalsbeslutet är villkorat av att den misstänkte inte godkänner strafföreläggandet. Stämningsansökan ges in till domstolen först när tiden för att godkänna strafföreläggandet har gått ut om den misstänkte inte godkänner det. Den misstänkte får del av strafföreläggandet och åklagarens stämningsansökan samtidigt. Det blir därför tydligare för den misstänkte vilka alternativ som finns. Eftersom stämningsansökan innehåller en redogörelse för vilken bevisning som åklagaren åberopar blir det lättare för den misstänkte att till ställning till frågan om strafföreläggande.

Figur 2 En ny ordning med möjlighet att utfärda strafföreläggande och samtidigt fatta ett villkorat åtalsbeslut

Snabbare och enklare strafförelägganden

Handläggningen av strafförelägganden ska göras snabbare. I dag kan förfarandet dra ut på tiden i flera månader. Det föreslås att den tidsfrist som den misstänkte har att godkänna strafföreläggandet inte får sättas längre än nödvändigt. En påminnelse ska endast skickas till den misstänkte för att påminna om att godkännandetiden är på väg att gå ut.

Ett godkännande av strafföreläggande eller förhands-godkännande ska kunna skrivas under med den enklare formen av elektronisk underskrift om det sker i närvaro av t.ex. en åklagare eller polis. Det innebär att samma teknisk lösning som i dag används för digital ordningsbot också ska kunna användas för strafförelägganden. Det föreslås också att digitala tjänster för att godkänna och betala strafföreläggande ska utredas i åklagarväsendet.

Åklagarens handläggning av strafförelägganden

I försöksverksamheten har de som misstänks för brott kunnat lagföras i domstol mycket snabbt. Med delgivningssättet tillgänglighetsdelgivning har det varit möjligt för domstolen att delge den tilltalade åtalet i princip direkt. Delgivningssättet medför också begränsade möjligheter för den tilltalade att undanhålla sig delgivning och på så sätt fördröja eller förhindra en domstolsprövning. Det är därför viktigt att rättsväsendets förmåga att lagföra personer inte hindras.

Om det finns förutsättningar för det, bör åklagaren även fortsättningsvis utfärda strafföreläggande för den misstänkte i stället för att väcka åtal. Det föreslås dock ett undantag från denna bestämmelse om det riskerar att hindra domstolens möjligheter att senare delge den tilltalade med tillgänglighetsdelgivning eller förenklad delgivning i brottmål.

Längre betalningstid för strafföreläggande och ordningsbot

Det föreslås att den som godkänner ett strafföreläggande eller ett föreläggande av ordningsbot ska få längre tid att frivilligt betala sina böter eller andra betalningsförpliktelser till det allmänna. På så sätt ökar incitamentet att godta ett föreläggande vid erkännande i stället för att begära domstolsprövning endast för få längre tid på sig att

betala. En längre betalningstid förväntas leda till en ökning av betalningsförmågan och betalningsviljan.

Den som godkänner ett strafföreläggande eller ett föreläggande av ordningsbot ska få tre månader på sig att betala frivilligt. Om den misstänkte har betalat minst halva beloppet inom den tiden ska betalningsfristen förlängas ytterligare tre månader. Den misstänkte ska därför som längst kunna få sex månader på sig att betala frivilligt.

Sekretess i strafföreläggande

I dag är det inte möjligt att sekretessbelägga uppgifter i ett ärende om strafföreläggande. Det innebär att åtal måste väckas endast för att t.ex. kunna skydda identiteten hos en målsägande eller för att förhindra ett utlämnande av uppgifter som i andra sammanhang skyddas av sekretess, t.ex. uppgifter om barnpornografibrott. Det föreslås att det införs en möjlighet att skydda uppgifter med sekretess i ett ärende om strafföreläggande på samma sätt som om saken hade hanterats i domstol.

Uppdelad handläggning och deldom i domstol

Som huvudregel ska flera åtal mot en och samma tilltalad i domstol hanteras gemensamt. Det kan av praktiska skäl ibland finnas behov av att dela upp handläggningen, bl.a. i ett snabbförfarande i brottmål. I försöksverksamheten har en målsättning varit att den misstänkte ska lagföras inom 2–6 veckor från brottet. En bestämmelse om gemensam handläggning kan därför medföra att lagföringen fördröjs för dem som är särskilt brottsaktiva.

När handläggningen ska delas upp ska domstolen i dag göra en bedömning om det är till fördel för handläggningen. Domstolen ska också göra en prövning om det finns särskilda skäl mot en sådan uppdelning. Ett särskilt skäl mot en uppdelad handläggning eller deldom är om den tilltalade skulle drabbas av en påtaglig nackdel i påföljdshänseende.

Det föreslås en ny ordning som innebär att domstolen endast ska göra en bedömning om det finns en fördel för handläggningen att den delas upp. Det innebär att domstolens bedömning i första hand ska ta sikte på de praktiska aspekterna som en uppdelad handlägg-

ning leder till. Intresset av en snabb lagföring ska i framtiden också beaktas vid denna bedömning.

Snabbförfarande för unga lagöverträdare

Parallellt med försöksverksamheten för vuxna lagöverträdare har det bedrivits en försöksverksamhet med snabbare lagföring för unga lagöverträdare, dvs. personer under 18 år. Försöksverksamheten inleddes i januari 2019 i norra Stockholm.

Arbetsmetoden i försöksverksamheten för unga har vissa likheter med vuxenförfarandet men är anpassat till lagföringsprocessen för unga. I förfarandet för unga lagöverträdare har varken tillgänglighetsdelgivning eller strafföreläggandefullmakter använts. I stället har fokus legat på polisens samverkan med socialtjänsten och att snabbt inleda brottsutredningen och hålla förhör med den unge.

Fortsatt försöksverksamhet

Underlaget i försöksverksamheten har hittills varit begränsad. Verksamheten har än så länge endast bedrivits i ett begränsat geografiskt område. Förfarandet har utvärderats av Brottsförebyggande rådet och har också granskats av Justitiekanslern. Försöksverksamheten bör förlängas och utvidgas för att senare kunna införas permanent.

Grunderna i snabbförfarandet

Förfarandet bygger på att polisen i ett tidigt skede ska hålla förhör med den unge och underrätta denne om att han eller hon är misstänkt för brott. När en ung misstänkt underrättas om misstanke om brott ska förundersökningen enligt bestämmelser i lag som huvudregel slutföras inom sex veckor. I förfarandet ska den unge höras och delges misstanke inom en vecka från brottet eller ingripandet.

Förundersökningsledaren har en nyckelroll i verksamheten eftersom kontakten mellan den yttre polispersonalen och förundersökningsledaren förbättra kvaliteten i utredningen och ger möjlighet till återkoppling på utredningsarbetet.

Tingsrätten ska framöver i försöksverksamheten prioritera samtliga brottmål i snabbförfarandet. Den samverkan som i dag bedrivs av den lokala polisverksamheten och socialtjänsten ska fortsätta och även utvecklas. Samverkan ska i framtiden tydligare inkludera åklagare och domstol.

Förlängning till 2024 och utvidgning till hela polisregion Stockholm

I syfte att få ett bredare beslutsunderlag och genomföra förbättringar föreslås att försöksverksamheten ska fortsätta fram till utgången av 2024. Det föreslås att försöksverksamheten under 2022 ska utvidgas till hela polisregion Stockholm som omfattar Gotlands och Stockholms län.

Fler brottstyper och grova brott mot person

Det finns behov av att utveckla snabbförfarandet utifrån den erfarenhet som uppnåtts i försöksverksamheten. Det föreslås att den avgränsning av de brottstyper som handläggs i snabbförfarandet breddas. I dag ingår samtliga ingripandebrott som polisen utreder utan medverkan från åklagare, t.ex. trafikbrott, narkotikabrott, tillgreppsbrott och vissa våldsbrott. I förfarandet har dock i stort sett endast mer lindriga brott handlagts. Det finns därför behov av att i praktiken också handlägga mer allvarlig brottslighet i förfarandet.

Det föreslås därutöver att brott mot person, oberoende av om brottet ska utredas under medverkan från åklagare, t.ex. allvarliga vålds- och tillgreppsbrott som rån, ska ingå i förfarandet. Det ska också vara möjligt att utreda dessa brott i förfarandet även om polisen inte direkt anträffar gärningspersonen på brottsplatsen under förutsättning att gärningspersonen är utpekad av t.ex. brottsoffret eller ett vittne eller om det finns förutsättningar att snabbt identifiera den misstänkte på annat sätt.

Skyndsamt delgivning av misstanke för den som är under 18 år

I försöksverksamheten har en del av arbetssättet varit att skyndsamt delge misstanke om brott och hålla förhör med den unge. Det finns redan bestämmelser om att en förundersökning mot någon under

18 år ska bedrivas skyndsamt. Det finns dock inte någon reglering om hur skyndsamt förhör ska hållas eller när den unge ska delges misstanke om brott. När misstanke om brott har delgetts ska förundersökningen som huvudregel enligt lag slutföras inom sex veckor.

Det föreslås att delgivning av misstanke om brott mot den som är under 18 år och som gäller brott på vilket fängelse kan följa ska ske så snart som möjligt efter det att misstanken har uppkommit och det kan ske utan men för utredningen. Regleringen föreslås redan nu bli permanent och träda i kraft den 1 januari 2023.

Brottsbekämpande myndigheters och domstolsväsendets tillgång till inkomstuppgifter från Skatteverkets beskattningsdatabas

Det föreslås att flera brottsbekämpande myndigheter och allmän domstol ska få tillgång till inkomstuppgifter från Skatteverkets beskattningsdatabas. Uppgifterna ska bl.a. kunna användas som ett underlag för beräkning av dagsböter och andra påföljder. I dag har rättsväsendet små möjligheter att kontrollera eller på egen hand själv ta fram uppgifter om den misstänktes eller den tilltalades ekonomiska förhållanden. Tillgången till beskattningsdatabasen förväntas leda till att fler korrekta bötesstraff.

De allmänna domstolarna, Rättshjälpsmyndigheten och Rättshjälpsnämnden föreslås också få tillgång till uppgifter i beskattningsdatabasen för att i vissa fall kunna beräkna eller kontrollera återbetalningsskyldighet, avgift eller ersättning, t.ex. rättshjälpsavgift och återbetalningsskyldighet i brottmål för offentlig försvarare.

Enklare och rättvisare system för att återbetala kostnader till staten för provtagning och analys av blod, urin och saliv

Den som döms för ett brott av en domstol eller lagförs i ett strafföreläggande ska som huvudregel ersätta staten för kostnader i brottutredningen för provtagning och analys av blod, urin och saliv. Systemet är i dag konstruerat på ett sätt som innebär att kostnaden måste beräknas och bestämmas i varje enskilt fall. Det innebär att det är svårt att förutse och i förväg beräkna kostnaden. Kostnaden styrs av

faktorer som inte kan påverkas av den enskilde eller som saknar en koppling till brottet eller dess allvar.

Det föreslås en ordning som innebär att det ska bli möjligt att i författning bestämma avgifter för provtagnings- och analyskostnader som baserar sig på schabloner. Det förväntas underlätta handläggningen för rättsväsendets aktörer, inte minst i samband med förhandsgodkännande av strafförelägganden. Det blir också rättvisare för dem som lagförs för brott.